

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Josefine Bernholtz
Ett äkta skämt – en essä

BFA
Avdeling Kunstakademiet 2019

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

<https://khioda.khio.no>
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt viderefordre det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

Ett äkta skämt - en essä

Jag har länge intresserat mig för narration, att observera och berätta. Mitt material blir dagboksanteckningar, samtal jag överfört på baren, en bekants livsöde, och med detta arbetar jag i cut-and-paste-metod av bilder och texter.

Intresset för skämtet uppkom troligen ur någon form av behov av att reflektera över känslor, jag är rädd för psykologer men behövde fortfarande prata om saker som skrämde mig, förföljde mig till och med men också saker som roade mig.

De flesta historier vi har kommer med en moral, en lärdom, "du skall icke ljuga". Moraler i historier verkar fungera som skämt, det byggs något upp för att sedan komma en punchline som sätter berättelsen i nytt ljus. Jag har varit intresserad av idén av moral, idén om att det ligger en gömd moral i varje skämt, en hint om vad "folk allt mest" tycker är bra och riktigt.

Skämtet- vad är det?

Jag är intresserad av skämtets funktion, hur fungerar det och vad som är kul, vad man "får" skämta om. Jag tänker mycket på skämtet på min egen bekostnad, mina vänners bekostnad, på främlingen på bussens bekostnad, att skratta åt sin tillvaro, sin omgivning som metod att reflektera kring sig själv och andra.

Mitt främsta intresse ligger dock i återberättandet av skämtet. Skrottet misstas lätt för ytlighet, skämtet misstas för att inte vara seriöst. Att skämta är något man gör på fyllan, med vänner utan att tänka efter vilken intellektuell ansträngning som krävs för att tillverka ett skämt som är kul.

*"To understand humor we must put it back into it's natural environment which is society and above all we must determine the utility of its function, which is a social one...it must have a social significance"*¹

-Henri Bergson

För att kunna producera ett skämt måste man ta in det inombords och se det utifrån, från en betraktares perspektiv. Att skämta kräver att man ställer sig i relation till det man skämtar om, det upprättande av relation mellan skämtaren och skämtet.

Att skämta om sig själv kräver alltså att skämtaren måste se sig själv ur tredje perspektiv, exempelvis Skämtaren som alltid är sen och utbrister till sin vän som

---

¹ Whitechapel Gallery/edited Jennifer Higgie, The artist's joke. 1 uppl. 2007. s13.

väntat; "vad tidig du är!", och erkänner i och med det sin egen försening, som bara är möjlig på grund av den andra personens närvaro (skulle den andra aldrig väntat skulle Skämtaren inte vara försenad).

Det är svårt att definiera exakt vad ett skämt är. det kan vara en reflektion och/eller kritik, terapi och ibland skrattar vi bara för att någon halkar på gatan på väg till jobbet. Kuno Fischer föreslog som definition "*A joke is a playful judgement*"², vilket blir följande:

*PLAYFUL=LEKFULL, enligt Svenska Akademiens ordbok "som gärna leker och skämtar om person eller djur"*³.

*JUDGEMENT=DOM, enligt Svenska Akademiens ordbok är en definition "definitivt avgörande av fråga ofta med ogynnsamma konsekvenser"*⁴

Kanske kan man säga att uttalandet "ett skämt är en lekfull dom" blir; något som sker på lek, men också kanske på premissen att om man är med i leken får man leken tåla såsom i "A guy walks into a bar"-skämtet som följer nedan;

A guy walks into a bar and sees a sign that reads:

"Cheese Sandwich: \$1.50

Chicken Sandwich: \$2.50

Hand Job: \$10.00"

He checks his wallet and says to the sexy bartender:

"Are you the one who gives the hand jobs?" he asks.

"Yes," she purrs. "I am."

"Well, wash your frickin' hands," says the man. "I want a cheese sandwich!"⁵

Alla skämt verkar vara på någons bekostnad, ens egen eller någon annans.

Ett annat exempel är; "*Larry Gagosian came up to me the other day & told me that one of his best friends had just died after a sudden illness. I said, "What did he have?" He said, "Oh, a nurse painting, a couple of Basquiat drawings & a pretty good Warhol"*⁶

Det här är ett skämt om en missförståelse, där skämtet är att Gagosian blir avslöjad som en karriärist som glömmer bort att bry sig om sina vänner. Jag skulle vilja påstå att skämta, ifall man antar att Kuno Fischers uttalande om att ett skämt är en lekfull dom, bara är kul om det finns en konsensus kring att det är lite mindre moraliskt rätt, men också mycket socialt tafatt, att tänka på ägodelar framför en människas lidande.

---

² Whitechapel Gallery/edited Jennifer Higgie, The artist's joke. 1 uppl. 2007. s13.

³ <https://svenska.se/tre/?sok=lekfull&pz=1>

⁴ <https://svenska.se/tre/?sok=dom&pz=1>

⁵ <https://humoropedia.com/walks-into-a-bar-jokes/>

⁶ <https://avantarte.com/works/the-larry-joke/>

Skämtets möjlighet till lättnad från plåga skulle kunna vara dens främsta funktion, skratt och gråt är tätt sammankopplade, vi gråter av glädje men vi kan också skratta hulkandes av gråt åt när vi inser vår egen misär ”som jag ser ut,” skrattar man till.

Skämtets möjliga sensmoral

Utdrag ur min dagbok:

”Häromveckan ringde jag min mamma och bad om pengar häromveckan. Jag hade köpt droger för mitt studiebidrag och hon sa att det var fel av mig att köpa droger. Jag frågade henne om det hade varit bättre om jag köpt mig pank på oljefärg än droger eller om felet i sig var att jag inte tänkt nog långt att inse att jag också behövde betala hyran i slutet av månaden. Jag frågade min mamma vad sensmoralen av historien var.”

Moral är inte enbart men till viss del, en social och kulturell konstruktion och jag vill ge två exempel på detta som fenomen som jag själv tycker är väldigt intressant;

Det första exemplet är Walt Disneys film om Pinocchio. Pinocchio blir önskad till av Geppetto som tillverkat honom och en fe kommer under natten och ger honom liv. Hon informerar honom att om han visar sig modig, ärlig och osjälvisk kommer han bli en riktig pojke. Under tiden blir han tilldelad Benjamin Syrsa som externt samvete för att vaka och hjälpa honom.

Det är först efter Pinocchio har bevisat sina goda egenskaper som samvetet blir integrerad in i honom, det är först då han blir en riktig pojke. I historien om Pinocchio krävs det en extern betraktare (Benjamin Syrsa) för att avgöra godheten i Pinocchios handlingar. Likt skämtaren som är sen till att möta upp sin vän, krävs det ytterligare en person för avgöra om man är sen (eller för den delen hur sen man är).

Det andra exemplet är sportskommentatorer, där de oftast är två stycken. Den ena kommenterar vad man kan se medans den andra moraliserar över vad som händer:

Sportkommentator A beskriver hur Fotbollsspelare A passar bollen till Fotbollsspelare B som gör mål.

Sportkommentator B moraliserar att det var ett lätt mål pga målvaktens knäskada som gjorde det svårt för honom rädda bollen.

Om man placerar Pinocchio i sportvärlden vore han allt som skedde på fotbollsplanen och de två sportkommentatorerna Benjamin Syrsa som varierar mellan att vara berättare och samvete.

Det är ett skådespel i sig själv där den ena iakttar och den andra ställer sig till doms, detta är också vad som sker i relationen mellan den som moraliserar (Benjamin Syrsa) och ”syndabocken” (Pinocchio) uppstår skämtet, gör skämtet möjligt.

Jag har arbetat den sista tiden med olika manga teckningar jag har funnit i böcker och kanske främst på internet. Manga teckningen jag är intresserad i är en tjej, helst slutet av tonåren, naiv och lättsam.

Jag har insett min egen identifikation med att knappt vara en ung kvinna, snarare en lätt sexualiserad tjej i slutet av tonåren, och det finns en hel uppsjö med olika exempel på detta från min egen barndom; jag kommer ihåg jag läste en bokserie som heter Tokyo Mew Mew där huvudpersonerna är utklädda till olika djur som superhjaltekostymer.

De huvudpersonerna i det exemplet intresserar mig av flera grunder;

- en relativ infantil känsla för rätt och fel, men också efter ha fått ett uppdrag "rädda världen" så var det sant och riktigt (en oförmåga till egen reflektion).
- lättklädda kostymer.
- bisarra kärleksaffärer med killar som var "populära" och " snygga" men sen inte beskrevs så mycket mer.
- dubbellivet, deras superhjalte alter-ego.

När jag själv har ägnat mycket tid åt att dokumentera, skriva främst, ned mitt eget liv under dessa åren, fann jag i dessa unga superhjältinnor med kattöron en reproduktion av mig själv, eller kanske mer sant, en reproduktion på vad jag trodde att jag skulle vilja vara.

Jag har målat av foton från Playboy, skrivit om BDSM-sex jag haft på Cypern, skrivit om en otrohetsaffär jag haft, skrivit om droger jag tagit, kanske i något försök att leva ett dubbelliv såsom de huvudpersonerna i Tokyo Mew Mew utan PG-13 ratingen, men också ett försök att tvätta mig ren från moralen.

I detta så finns också skämtet på sin egen bekostnad, för det är också svårt att ta sig själv på allvar när man har på sig kattöron (som superhjaltekostym) och tro man är rättrådig på grund av dem.

